

Г. Г. КАЗАРЯН

кандидат економічних наук,
директор,

Асоціація «Всеукраїнська спілка протезно-ортопедичних підприємств «Ортонет»

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ІНСТИТУЦІЙНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Казарян, Г. Г. Формування механізму інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю [Текст] / Г. Г. Казарян // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2018. – Том 28. – № 1. – С. 311-317. – ISSN 1993-0259.

Анотація

У статті визначено методи та принципи формування механізму інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю, визначено недоліки вітчизняного фінансового механізму соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями та механізми інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Ключові слова: *особи з обмеженими фізичними можливостями; соціально-економічне забезпечення; інституційне регулювання.*

G. G. KAZARIAN

PhD in Economics,
Director,

Association "All-Ukrainian Union of Prosthetic and Orthopedic Enterprises" Ortonet "

FORMATION OF MECHANISM OF INSTITUTIONAL REGULATION OF SOCIAL AND ECONOMIC PROVIDERS OF PERSONS WITH DISABILITIES

Abstract

The article defines the methods and principles of forming the mechanism of institutional regulation of social and economic provision of persons with disabilities, deficiencies of the domestic financial mechanism of socio-economic provision of persons with disabilities and mechanisms of institutional regulation of socio-economic provision of persons with disabilities.

Keywords: *persons with limited physical abilities; socio-economic provision; institutional regulation.*

JEL classification: L31

Вступ

Функціонування системи соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями базується на Законі України «Про соціальні послуги» [1], який було прийнято ще у 2003 р., однак значна частина положень статей закону і до сьогодні не мають адекватного впливу на її реалізацію, внаслідок чого така система залишається недостатньо ефективною [2]. Ключовою причиною неможливості реалізувати повною мірою положення закону [1] є відсутність відповідних механізмів інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, які перебувають на стадії розроблення, апробації або впровадження. Ключовими об'єктами механізму інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями є отримувачі таких послуг – особи, окремі соціальні групи, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати. Суб'єктами механізму інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, крім зазначених вище, є: суспільство, людина, соціальні інститути, політичні партії,

профспілки, осередки громадських і благодійних організацій, благодійні фонди, підприємці, ЗМІ, соціальні, інші професійні працівники, зацікавлені сторони (спонсори, меценати, роботодавці, науково-дослідні організації, фахівці, що розроблюють і реалізують політику у системі соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями).

Однак держава є ключовим суб'єктом механізму інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, яка має виконувати координуючу та організуючу роль у врегулюванні суспільних відносин, процесів у цьому механізмі.

Формування механізму інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю розглядали в наукових працях Галицький О. М., Гонта О. І., Гришова І. Ю., Дяченко О. П., Мельник О. Г., Наумова Л. М., Стоянова-Коваль С. С. [6-16]. Проте державне регулювання соціального захисту осіб з інвалідністю залишається неефективним та таким, що потребує трансформацій його державних механізмів.

Мета статті

Мета статті – визначити методи та принципи формування механізму інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю.

Виклад основного матеріалу дослідження

Важлива роль у розробленні і реалізації принципів та механізмів інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями належить уповноваженим органам державної влади у сфері надання соціальних послуг, до основних з яких слід віднести:

- центральні органи виконавчої влади, які забезпечують формування і реалізацію державної політики у сфері соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, надання соціальних послуг (Міністерство соціальної політики) та його територіальні органи, які здійснюють управління, координацію у цій сфері; центральні органи виконавчої влади розробляють проекти нормативно-правових актів, що регулюють діяльність у системі забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, зокрема встановлюють гарантований мінімум соціальних послуг, затверджують державні стандарти таких послуг, ведуть реєстр надавачів таких послуг, координують діяльність місцевих органів влади, проводять моніторинг дотримання норм права щодо надання відповідних соціальних послуг;
- місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, які формують пріоритети та забезпечують реалізацію державної політики в системі забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями; визначають потреби таких осіб відповідних адміністративно-територіальних одиниць у необхідних послугах, їх видах і обсягах шляхом збирання, узагальнення та аналізу інформації про стан та життєві обставини осіб з обмеженими фізичними можливостями, оцінки впливу послуг на процес подолання складних життєвих обставин; розробляють, затверджують та фінансують комплексні регіональні цільові соціальні програми із забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями; проводять соціальне замовлення за рахунок коштів, які передбачені Законом України «Про соціальні послуги» [1] для фінансування відповідних заходів (послуг); забезпечують управління, контроль та координацію діяльності суб'єктів, які здійснюють необхідне соціально-економічне забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями; здійснюють моніторинг та оцінку якості соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Центральні органи виконавчої влади, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування під час організації соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями взаємодіють між собою, а також із суб'єктами, які надають такі соціальні послуги, іншими юридичними та фізичними особами. Важливими суб'єктами механізму інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями є інститути не тільки держави, але й громадянського суспільства, які повинні мати право отримувати та аналізувати інформацію щодо забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, брати участь у прийнятті відповідних рішень та здійснювати контроль за їх виконанням і моніторинг якості наданих соціальних послуг.

Держава порівняно з недержавними інститутами має значно ширші владні повноваження в цій сфері, які реалізуються відповідними органами державної влади шляхом державного регулювання. Держава з метою соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, яке відноситься до її соціальної функції, використовує широкий спектр механізмів. Держава має визначити умови функціонування ринку соціально-економічного захисту та забезпечувати їх дотримання всіма суб'єктами, що надають відповідні соціальні послуги, оперативно та адекватно реагувати на внутрішні та зовнішні потреби, які виникають у сучасних умовах.

Залучення інститутів державного та недержавних суспільних секторів до здійснення моніторингу та проведення комплексного оцінювання результатів на «виході» є передумовою та важливим чинником розвитку інтегрального механізму інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями. Моніторинг та оцінювання [2] це підсистема, результати якої є базою для розроблення, внесення змін, доповнень у ході визначення, корегування цілей у механізмі інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Суспільні потреби, інтереси та цілі зумовлюють необхідність певних заходів, дій, які в державному регулюванні здійснюються шляхом прийняття та практичної реалізації відповідних рішень. Таким способом і відбувається реалізація головних функцій держави. Виходячи із вищевикладеного, можна зазначити про необхідність виокремлення двох блоків формування та реалізації механізмів інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями: 1) потреби, інтереси, цілі, мотиви, стимули; 2) рішення, дії, результати. До першого блоку механізмів інституційного регулювання слід зарахувати потреби осіб з обмеженими фізичними можливостями. Метою держави в цьому контексті є розв'язання їхніх життєвих проблем шляхом надання необхідних соціальних послуг. До другого блоку належать відповідні рішення, дії, політика щодо соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, процес організації і забезпечення їх реалізації, досягнуті внаслідок цього результати, їх моніторинг.

При розробленні та реалізації механізмів інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями важливо враховувати фактори, які комплексно впливають на процеси регулювання, які виокремлюють у такі: політичні, економічні, соціальні та інші відповідно до основних сфер суспільної діяльності. Це означає, що механізми інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями мають розроблятися відповідно до основних сфер суспільної діяльності та використовуватися комплексно, тобто вони мають поєднувати в собі політичні, соціально-економічні, організаційні та нормативно-правові засоби цілеспрямованого впливу суб'єктів таких механізмів.

Досягнення визначених цілей механізмів інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями потребує належного ресурсного забезпечення, зокрема фінансового, кадрового, інформаційного, організаційного, матеріально-технічного, яке є ключовою складовою механізмів інституційного регулювання.

Такі механізми базуються на взаємозв'язках і взаємодіях між потребами, інтересами осіб з обмеженими фізичними можливостями, суб'єктами регулювання (відповідні органи влади, посадові особи) та об'єктами регулювання (суспільні процеси, організації, колективи, індивіди) в цій сфері.

Нормативно-правовий механізм, який має підтримувати належне законодавче регулювання взаємовідносин, що виникають при організації процесу соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, реалізацію права громадян на отримання гарантованого державою рівня якості та в необхідних обсягах відповідних соціальних послуг, не виконує свого основного призначення. Враховуючи те, що протягом останнього десятиліття в Україні прийнято понад 20 законів, які встановлюють державні гарантії щодо надання різним категоріям населення соціальних послуг та допомог, до яких належить також Закон України «Про соціальні послуги» [1], цей механізм є неповністю розробленим і впровадженим. Положення закону не знайшли належного відображення у нормативно-правових актах, що регламентують питання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, поглибили протиріччя у національному законодавстві та не відповідають міжнародним нормам і стандартам.

Фінансовий механізм пов'язаний із гарантуванням ефективності соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями необхідними фінансовими ресурсами. Цей механізм характеризується послугами низького рівня адресності, вкрай неефективними та нераціональними соціальними грошовими виплатами, наданням цілого переліку громіздких і непрозорих пільг та іншими формами радянської моделі соціального забезпечення. Невиправданою є ситуація, яка існує в Україні протягом останніх років, коли обсяги бюджетних соціальних видатків постійно зростають, а недофінансування сфери соціальних послуг коливається у межах 40 % та має стійку тенденцію до збільшення. На державному та місцевому рівнях фінансування соціальних послуг здійснюється не за окремою статтею, а за різними видатковими статтями бюджету (видатки на житлово-комунальне господарство, освіту, охорону здоров'я та ін.), що ускладнює визначення відповідних статистичних показників соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями. Серйозним недоліком вітчизняного фінансового механізму соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями є неможливість спрямування коштів з державного і місцевих бюджетів недержавним суб'єктам, що можуть виконувати відповідні завдання. Іншими словами, чинне вітчизняне бюджетне законодавство базується на засадах, які передбачають надання соціальних послуг лише через державні бюджетні установи, що фінансуються за

статтями видатків «Соціальний захист та соціальне забезпечення».

Застосування на практиці такого підходу у фінансовому механізмі забезпечує зазвичай утримання бюджетних установ, а не адресне надання соціальних послуг з метою забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями. Чинний фінансовий механізм регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями порушує і принцип субсидіарності та паралізує конкуренцію та ринкові відносини у цій сфері, призводить до монопольного становища державних суб'єктів, що надають соціальні послуги, низьких рівнів якості і ефективності таких послуг. Фінансовий механізм інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями є проблемою, що не дає змогу реалізовувати норми ст. 14 Закону України «Про соціальні послуги» [1] та потребує докорінних змін, приведення його у відповідність до європейських норм і вимог.

Організаційний механізм інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями є сукупністю здійснюваних державними та недержавними інститутами організаційно-економічних впливів, які спрямовано на розвиток і підвищення ефективності функціонування інтегрованого механізму. Іншими словами, організаційний механізм визначає спосіб організації інститутів системи забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями та здійснення її державного регулювання. Організаційний механізм тісно пов'язаний з нормами права, які визначають спроможність інститутів і регламентують організаційну структуру вказаного механізму. Організаційний механізм інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, який є найбільш містким порівняно з іншими механізмами, складається з відповідних інструментів, а саме:

- соціальне замовлення – це інструмент регулювання діяльності у сфері соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями шляхом залучення на договірній основі суб'єктів господарювання для задоволення відповідних потреб, визначених місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування [1].

Соціальне замовлення або контракування є широкоживаним у розвинутих країнах світу інструментом упровадження державних соціальних програм, надання соціальних послуг і розв'язання соціальних проблем. Як свідчить практика, у сучасних умовах соціальне замовлення, яке базується на договірних відносинах, є найбільш адекватною формою реалізації політики держави щодо соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями. Соціальне замовлення оплачується, як правило, за рахунок бюджетних коштів, що надаються за результатами проведеного державою (органом державної влади або органом місцевого самоврядування) відкритого конкурсного відбору (тендеру) суб'єкту, який надає такі послуги (юридичній особі), з подальшим укладанням між ними договору (контракту щодо надання соціальних послуг) у контексті соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Соціальне замовлення є ефективним інструментом демонополізації ринку соціальних послуг і розподілу замовлень щодо їх виконання на конкурсній основі. Обов'язковою умовою соціального замовлення є делегування державою визначеним організаціям ресурсів, повноважень в обсягах, достатніх для реалізації доручених послуг щодо забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, а також взяття ними на себе зобов'язань, несення відповідальності за ефективність і якість їх надання. На жаль, в Україні соціальне замовлення і досі залишається як нововведення, а не як дієвий інструмент, який набув широкого застосування в практичній діяльності [2]. Ефективність використання соціального замовлення, як інструменту організаційного механізму інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, значною мірою залежить від управління якістю наданих послуг. У цьому напрямі важливим стає питання ідентифікації відносних характеристик якості соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями (використовуючи відповідні показники), що дає змогу зіставити їх фактичні значення з нормативними та на цій основі здійснювати регулюючий вплив на механізм інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями в частині підвищення рівня якості наданих послуг.

- ліцензування, яке регулюється Законом України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [3], є важливим інструментом організаційного механізму інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, що забезпечує державний контроль і регулювання господарської діяльності, здійснюваної державними, комунальними і недержавними суб'єктами інтегрального механізму. Ліцензування в системі інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями полягає у видачі, переоформленні та анулюванні ліцензій, веденні ліцензійних справ і ліцензійних реєстрів, контролі за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов, видачі розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов. Ліцензія є документом дозвільного характеру, який дає

суб'єкту право на надання певної соціально-економічної послуги, яке відповідно до законодавства підлягає обмеженню.

Інституційне регулювання базується на інформаційних потоках (зібраних вихідних та оброблених кінцевих даних), які є підґрунтям для прийняття управлінських рішень у досліджуваній сфері. Під інформацією про соціально-економічне забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями розуміють будь-яку інформацію в письмовій, аудіовізуальній, електронній чи іншій матеріальній формі щодо наявності, обсягів, порядку та умов отримання тих чи інших заходів.

Кадровий механізм детермінує ефективність та якість соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями. Під кадровим механізмом соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, автор пропонує розуміти, здійснювану уповноваженими суб'єктами впорядковану діяльність, яку спрямовано на безперервне виконання функцій, пов'язаних з пошуком кадрів, їх розвитком (оцінка, контроль, навчання, підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації тощо), нормативно-правового регулювання і стимулювання їх трудової діяльності, надання відповідного захисту.

Наявність у механізмі соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями кваліфікованих кадрів, зокрема організація підготовки фахових працівників для надання соціальних послуг, залишається вкрай гострою проблемою. Так соціальні служби, установи, заклади в Україні укомплектовані фахівцями на 60-70 %, переважна більшість яких не має відповідної фахової освіти, професійної підготовки визначених нормативними документами. А спеціалісти, які отримали відповідну фахову освіту та працевлаштовані в системі надання соціальних послуг, як правило, не залишаються в ній працювати на тривалий час. Тобто механізму соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями притаманний високий рівень плинності кадрів. Причинами цього є вкрай низький рівень заробітної плати, складність роботи та соціально-побутові умови проживання соціальних працівників у сільській місцевості. Як відомо, фінансування оплати праці соціальних працівників здійснюється за залишковим принципом, що продовжує діяти у вітчизняному механізмі соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями ще з радянських часів. Зрозуміло, що низькі зарплати, нівелювання статусу соціальних працівників та інших фахівців, які надають соціальні послуги, негативно впливають на рівень кваліфікації кадрів і призводять до їх відтоку – в Україні спостерігається тенденція до збільшення зовнішньої трудової міграції – їх виїзду на роботу в зарубіжні країни з більшою в кілька разів заробітною платою та комфортнішими умовами праці.

Науково-прикладний та освітній механізми інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями. Базою для проведення реформ, інноваційних зрушень в механізмі соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями є науково-прикладний механізм. Становлення, ефективне функціонування сучасного механізму соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями означає широке та наскрізне впровадження інновацій, нововведень у практичну діяльність відповідних інститутів. Європейські моделі соціально-економічного забезпечення базуються на результатах науково-дослідної діяльності, науково-прикладних розробках та широкому впровадженні нових технологій у сферу забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, у діяльність профільних міністерств, їх підрозділів, соціальних служб тощо.

Освітній механізм інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями – сукупність принципів, форм і методів впливу на професійні навчання, підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації та атестацію фахівців системи соціально-економічного забезпечення. Освітній механізм інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями реалізується на базі тісної співпраці Міністерства соціальної політики, Міністерства освіти та науки і безпосередньо соціальних служб, в які спрямовуються фахівці з відповідною професійною підготовкою. Зрозуміло, що невідповідна або неналежного рівня професійна підготовка фахівців, діяльність яких пов'язана з наданням соціальних послуг щодо забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями значною мірою знижує рівні ефективності та якості таких послуг. А відтак, питання розроблення відповідного пакету навчальних документів, зокрема компетентності та спеціалізації для професійної підготовки фахівців у закладах вищої освіти для механізму інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, стандарти яких відсутні для галузі знань «Соціальна робота» є сьогодні важливими питаннями, які потребують вирішення.

Результатом реалізації інтегрованого механізму інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями, «виходом» або ефектом синергії є рівні якості життя осіб з обмеженими фізичними можливостями, які вимірюють у встановленому порядку відповідно до розроблених методик. Основним інструментом оцінки якості життя є спеціально розроблені опитувальники.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, механізми інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями – це способи розв'язання певної важливої проблеми, явища в суспільстві та управлінський процес, який складається з розроблення, послідовної і поетапної реалізації відповідних засобів, важелів для досягнення цілей, визначених на науковому підґрунті. Невід'ємною складовою механізму інституційного регулювання соціально-економічного забезпечення осіб з обмеженими фізичними можливостями є підсистема зворотного зв'язку, формами реалізації якої на практиці є аудит, різні види контролю, оцінювання (проведення спеціальних опитувань отримувачів допомоги, звернення громадян, фокус-групи тощо). Підсистема зворотного зв'язку важлива для функціонування такого механізму, оскільки вона: забезпечує її циклічність, відкритість; дає змогу здійснювати моніторинг поточних результатів, аналізувати та оцінювати рівні якості соціально-економічного забезпечення, яке вимірюється у відповідних показниках, індикаторах та вносити необхідні корективи на початковому етапі.

Список літератури

1. Про соціальні послуги: Закон України від 19 черв. 2003 р. № 966-IV (із змінами, внесен. згідно із 9 Законами у 2004-2016 рр.) // Офіц. вісн. України. 2003. 1 серп. (№ 29). С. 52. Ст. 1435.
2. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015 // Офіц. вісн. України. 2015. 23 січ. (№ 4). С. 8. Ст. 67.
3. Соціальні послуги в Україні : сьогодення та перспективи / Т. В. Семигіна, К. С. Міщенко, Т. Г. Кіча та ін. – К.: Вид-во ВК «Зірка», Проект Тасіс «Посилення регіональних соціальних служб», 2007. – 52 с.
4. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 1 черв. 2000 р. № 1775-III (із змінами) // Офіц. вісн. України. 2000. 21 лип. (№ 27). С. 1. Ст. 1109.
5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо інформування населення про соціальні послуги: Наказ Міністерства соціальної політики України від 28 жовт. 2014 р. № 828 / Мінсоцполітики України : офіц. веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article>.
6. Гришова, І. Ю. Соціальна відповідальність бізнесу як чинник соціально-економічного розвитку / І. Ю. Гришова, М. Ю. Щербата, В. В. Гришов // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2015. – № 3 (3). – С.17-28.
7. Казарян, Г. Г. Державна політика в сфері інклюзивної освіти / Г. Г. Казарян, В. П. Петровський // Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego (31.05.2018) – Warszawa, 2018. – str.17-21.
8. Мельник, О. Г. Сучасні тенденції економічної інтеграції осіб з обмеженими фізичними можливостями в Україні / О. Г. Мельник // Теорія і практика підприємств. Т2. Дніпро: Пороги, 2017. – С. 369-376.
9. Наумов, О. Б. Методологічні контури державного регулювання розвитку та безпеки соціально-економічних систем / О. Б. Наумов, С. С. Стоянова-Коваль // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2017. – № 6. – С. 123-129.
10. Соціальні послуги в Україні: сьогодення та перспективи / Т. В. Семигіна, К. С. Міщенко, Т. Г. Кіча та ін. – К.: Вид-во ВК «Зірка», Проект Тасіс «Посилення регіональних соціальних служб», 2007. – 52 с.
11. Трощинський, В. П. Концептуальні засади державної політики в соціогуманітарній сфері на регіональному рівні: навч. посіб. / В. П. Трощинський, П. К. Ситник, В. А. Скуратівський та ін. – К.: НАДУ, 2008. – 80 с.
12. Мищак, І. М. Реформування законодавчого забезпечення права на освіту людей з особливими потребами в Україні / І. М. Мищак // Конституційна реформа в Україні: новий етап та сучасні виклики. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. – С. 173-179.
13. Мищак, І. М. Правове забезпечення запровадження інклюзивної освіти в Україні / І. М. Мищак // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2014. – № 5. – С. 37-43
14. Баймуратов, М. О. Сучасні тенденції правового забезпечення надання освітніх послуг в європейських країнах / М. О. Баймуратов // Вісник Маріупольського державного університету. – 2015. – Вип. 9-10. – С.129-135.
15. Gryshova, I. Conceptualization of the Organizational Management Mechanism of the Development of the National Education System in the Context of Its Quality / I. Gryshova, E. Nikoliuk, T. Shestakovska // Science and education. – 2017. – №10. – С. 118-125.

References

1. *Pro sotsial'ni posluhy: Zakon Ukrayiny vid 19 cherv. 2003 r. # 966-IV.* (2003). Ofits. visn. Ukrayiny, 29, 52.
 2. *Pro Stratehiyu staloho rozvytku «Ukrayina – 2020»* (2015). Ofits. visn. Ukrayiny, 4, 8. 67.
 3. Semyhina, T. V., Mishchenko, K. S., Kicha, T. H. (2007). *Sotsial'ni posluhy v Ukrayini: s'ohodennya ta perspektyvy.* Kyiv: Zirka, Proekt Tasis «Posylennya rehional'nykh sotsial'nykh sluzhb».
-

-
4. *Pro litsenzuvannya pevnykh vydiv hospodars'koyi diyal'nosti.* (2000). *Ofits. visn. Ukrayiny*, 27, 1.
 5. Pro zatverdzhennya Metodychnykh rekomendatsiy shchodo informuvannya naseleennya pro sotsial'ni posluhy (2014). Retrieved from: <http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article>.
 6. Hryshova, I. Yu., Shcherbata, M. Yu., Hryshov, V. V. (2015). Sotsial'na vidpovidal'nist' biznesu yak chynnyk sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnya*, 3 (3), 17-28.
 7. Kazaryan, H. H. & Petrovs'kyy, V. P. (2018). Derzhavna polityka v sferi inklyuzyvnoyi osvity. Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Miedzynarodowej Naukowo-Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego (31.05.2018) – Warszawa, 17-21.
 8. Mel'nyk, O. H. (2017). Suchasni tendentsiyi ekonomichnoyi intehratsiyi osib z obmezhenymy fizychnymy mozhlyvostyamy v Ukrayini. *Teoriya i praktyka pidpryyemstv*, 369-376.
 9. Naumov, O. B. & Stoyanova-Koval', S. S. (2017). Metodolohichni kontury derzhavnogo rehulyuvannya rozvytku ta bezpeky sotsial'no-ekonomichnykh system. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*, 6, 123-129.
 10. Semyhina, T. V., Mishchenko, K. S., Kicha, T. H. (2007). *Sotsial'ni posluhy v Ukrayini: s'ohodennya ta perspektyvy*. Kyiv: Zirka, Proekt Tasis «Posylennya rehional'nykh sotsial'nykh sluzhb».
 11. Troshchyns'kyy, V. P., Sytnyk, P. K., Skurativs'kyy, V. A. (2008). *Kontseptual'ni zasady derzhavnoyi polityky v sotsiohumanitarniy sferi na rehional'nomu rivni*. Kyiv: NADU.
 12. Myshchak, I. M. (2015). *Reformuvannya zakonodavchoho zabezpechennya prava na osvitu lyudey z osoblyvymy potrebamy v Ukrayini. Konstytutsiyana reforma v Ukrayini: novyy etap ta suchasni vyklyky*. Kyiv: Instytut zakonodavstva Verkhovnoyi Rady Ukrayiny.
 13. Myshchak, I. M. (2014). Pravove zabezpechennya zaprovadzhennya inklyuzyvnoyi osvity v Ukrayini. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*, 5, 37-43
 14. Baymuratov, M. O. (2015). Suchasni tendentsiyi pravovoho zabezpechennya nadannya osvitnikh posluh v yevropeys'kykh krayinakh. *Visnyk Mariupol's'koho derzhavnogo universytetu*, 9-10, 129-135.
 15. Gryshova, I. Nikoliuk, E., Shestakovska, T. (2017). Conceptualization of the Organizational Management Mechanism of the Development of the National Education System in the Context of Its Quality. *Science and education*, 10, 118-125.

Стаття надійшла до редакції 11.03.2018 р.